

ביסוד פסול זונה לתרומה ולכהונה*

אמרינן בקידושין (ד.) דבת כהן פסולה לתרומה כשיש לה זרע מישראל, ואמרינן עלה, וז"ל הגמ' וזרע אין לה, אין לי אלא זרעה, זרע זרעה מנין, ת"ל זרע אין לה עיין לה, ואין לי אלא זרע כשר, זרע פסול מנין, ת"ל זרע אין לה עיין לה ע"כ, דאף זרע זרעה ואף זרע פסול כמו ממזר פוסלה מלאכול בתרומת אביה. ועי' בתוס' שם ד"ה זרע, וז"ל אומר ר"י זרע זרעה פסול קאמר, דהא כיון שנבעלה לפסול לה פסלה מן הכהונה ולא תאכל עוד בתרומה, הילכך ליכא לפרש זרע פסול ממש אלא זרע זרעה עכ"ל. ודעת התוס' דליכא מציאות של בת כהן שיש לה זרע פסול אלא היכא דהיא נבעלה לפסול לה, וא"כ בלאו האי דינא דזרע מישראל פסולה משום דנבעלה לפסול לה. ולכן כתבו דכל הדין דזרע פסול הוא דוקא בזרע זרעה פסול, וכגון שבנה כהן בא על הממזרת ואח"כ מת בנה, דיש לה זרע פסול והיא לא נבעלה לפסול לה.

והנה עי' בס' עמודי אור סי' לח דהקשה על דברי התוס' הנ"ל דמשכחת לן בת כהן שיש לה זרע פסול אף דהיא לא נפסלה ביבמה שנפלה לפני יבם ממזר, דמדאורייתא מתייבמת משום דעשה דיבמה יבא עליה דוחה ל"ת דממזר כדאמרינן ביבמות (כ.), וא"כ לא נפסלה בהאי ביאה ראשונה משום זונה כיון דביאת היתר היא, ואעפ"כ בנה ממזר מאותו ביאה, דבזה הולך אחר הפסול, ופסולה היא מלאכל בתרומה משום שיש לה זרע מישראל, ואמאי כתבו התוס' דלא מצינו זרע פסול אלא בזרע זרעה. וכן עי' בס' אבנ"מ סי' קעד ססק"א שכתב שאם ממזר בא על יבמתו דרך מצוה אינה נעשית זונה בביתו, כיון דביאת היתר הוא, והוא כדברי העמודי אור הנ"ל, וקשין דברי התוס' הנ"ל לדעת האבנ"מ.

---

* תודתי נתונה לרב שמואל דוד שמואלוויץ נ"י, שלמדנו ביחד את הסוגיות האלו, ורוב דברי כאן נתחדשו מתוך משא ומתן בלימודנו.

והנה עי' בתוס' בפ' הבא על יבמתו (נו: ד"ה מאי, שכתבו דעיקר חידוש דמתני' דהתם בהא דאשה נפסלה לכהונה אף ע"י ביאת אונס אינו אלא באשת איש שנאנסה, אבל אשה שנבעלה לשאר איסורין כגון עריות וחייבי לאוין אין חידוש באונס טפי מברצון, עיי"ש. וצ"ב בדבריהם, דבכל התורה מקילין באונס יותר מברצון, ואמאי בפסול נבעלה לפסול לה ליכא הו"א להתירה בביאת אונס. והנראה מוכח מדבריהם, דחלות שם זונה לגבי איסור כהונה ותרומה אינו משום המעשה איסור של ביאת עבירה, אלא דכל שנבעלה לגברא הפסול לה נפסלה, אף דלא עברה על איסורא, כגון בביאת אונס.¹ ולכן כתבו התוס' דאף בביאת אונס פשיטא דהיא פסולה לכהן, דאף דלא חטאה דהא אנוסה היתה, מ"מ נבעלה לפסול לה ופסולה. אך נראה דחלות שם גברא הפסול תלוי באיסור קהל, כגון ממזר ונתין או איסור עריות, אבל מ"מ אין האיסור עצמו פוסלה, אלא שנבעלה לגברא הפסול לה. ועפ"ז יש לישב דברי התוס' בקידושין הנ"ל, דהק' עליהם העמודי אור דהא מצינו בת כהן שיש לה זרע פסול אף היכא שהיא אינה זונה ופסולה לכהונה ולתרומה, כגון בעשה דוחה ל"ת, דנראה לומר אף דמעשה הביאה מותר הוא משום דחייה, מ"מ גברא פסול מיהא הוי, ולכן כיון דסו"ס נבעלה לאדם פסול, פסולה לתרומה. ולכן כתבו התוס' דלא בעינן גזה"כ לזרע פסול אלא לזרע זרעה דלא נבעלה ביאת איסור.

והנה תנן במתני' שם (נג:), וכן הבא על אחת מכל העריות שבתורה או פסולות כגון אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לממזר ולנתין פסלה וכו'. וכתב שם רש"י בד"ה ממזרת ונתינה וז"ל לאו אפסולה לכהונה קאי דהא וכו' ועוד ביאת כשר מאי מגרעא לה, אלא לענין הערעה נקטה ולמילקי עליה וכו' עיי"ש. דכתב רש"י דאין לפרש האי דינא דממזרת ונתינה לישראל גבי הדין פסול כהונה ותרומה, דהא כיון דהבועל ישראל כשר הוא, אין

¹ לענין אי מעשה עבירה באונס הוי מעשה איסור או לאו, עי' בשו"ת חמדת שלמה סי' לח, שכתב להוכיח מדינא דהמשתחוה לבהמה באונס לא נאסרה למזבח, דמעשה אונס לא מקרי מעשה כלל. וע"ע בס' קו"ש כתובות אות ה'. וידוע בשם הגר"ח, שהוכיח בדעת הרמב"ם דמעשה עבירה באונס הוי מעשה עבירה, והוכיח כן מהא דפסק הרמב"ם דיהרג ואל יעבור אף באיסור באונס.

לפוסלה בכך אף דהוי ביאת איסור, דביאת כשר מאי מגרעא לה. וקשה על דבריו דהא תנן דגרשה נפסלה בביאת כהן הדיוט אף דהוי ביאת כשר, ואמאי כתב גבי ממזרת ונתינה דביאת כשר מאי מגרעא לה. ונראה לפרש דכוונת רש"י היא דשאני דין חללה דנפסלה אף בביאת כשר, מדין נבעלה לפסול לה דאינה נפסלת אלא בביאת פסול. והיינו דנבעלה לפסול לה נפסלה משום המציאות של ביאת גברא הפסול וכנ"ל, ולכן אמרינן דביאת כשר מאי מגרע לה, משא"כ בפסול חללה, דהיינו בכהן שבא על אשה האסורה לו איסור כהונה, דבזה ודאי תלוי הפסול במעשה ביאה האסור לה, ולכן נפסלה אף ע"י ביאת גברא הכשר, כיון דהוי ביאת איסור. ונמצא דפסול חללה היפך הוא מדין פסול נבעלה לפסול לה, דדין חללה תלוי באיסור ביאה אף דהוא גברא כשר, ודין נבעלה לפסול לה תלוי בגברא הפסול אף דאין איסור בביאה זז.

ושו"מ בקובץ הערות סי' מד אות ט' שכתב כעין זה בדברי רש"י, ועיי"ש שהוסיף לבאר ע"י זה שיטת הרמב"ם שכתב בפט"ו מאיסורי ביאה ה"ב, וז"ל אחד ממזר שנשא ישראלית, או ישראלי שנשא ממזרת, כיון שבעלו אחר הקידושין, לוקין וכו', בעל ולא קידש אינן לוקין משום ממזרת, שאין לך בכל חייבי לאוין מי שלוקה על בעילה בלא קידושין, אלא כהן גדול באלמנה עכ"ל, דדעתו דלא נאסרו חייבי לאוין מדאורייתא אלא אחר קידושין. והק' הגרא"ו דא"כ אמאי הנבעלת לממזר וכדו' בלא קידושין נפסלה לכהונה כדמבואר בפ"ח שם, הא ביאת היתר היא מן התורה. ות"י על פי הנ"ל, דלפסול זונה לא בעינן ביאת איסור אלא מציאות של ביאה עם גברא הפסול. וכיון דאחר קידושין אסורה להאי גברא בלאו מה"ת, לכן נחשב לאדם פסול, והיא נפסלת אף דהוא ביאת היתר.²

² ע"ע בדברי הקו"ה בסי' ד' אות ג', שכתב עפ"ד אלו, דאם בא ספק ממזר על בת ישראל, דהוא מותר לה דלא נאסר ממזר ספק, מ"מ אם אח"כ נתברר דממזר ודאי הוי פסולה היא מן הכהונה ומתרומה. והיינו טעמא, דאף דביאת היתר היתה בשעתו, מ"מ גברא הפסול ודאי הוי, אלא דגזוה"כ היא דבספק זיל לקולא, ולכן נעשית זונה שנבעלה לפסול לה, אף דהיתה ביאת היתר, וכנ"ל. ועיי"ש דהוא דלא כדברי המנ"ח מ' רס"ז, עיי"ש.

וכן נראה להוכיח שזהו דעת הרמב"ם דאין פסול זונה תלוי אלא במציאות של ביאת גברא הפסול, דעי' לשון הרמב"ם פי"ח מהל' איס"ב ה"ה וז"ל, אין היותה זונה תולה בבעילה של איסור וכו', ומי שנשאת לחלל נבעלה בעילה של היתר כמו שיתבאר ונעשית זונה, ואין הדבר תלוי אלא בפגימה, ומפי השמועה למדו שאינה פגומה אלא מאדם האסור לה או מחלל כמו שאמרנו עכ"ל. הרי שכתב להדיא דאין דין פסול זונה תלוי במעשה איסור הביאה אלא בביאת אדם הפגום, וגדר דין אדם הפגום הוא גברא האסור לה או חלל שפגום לכהונה. והרמב"ם חידש דדין פסול נבעלה לחלל נכלל בפסול נבעלה לפסול לה, אף דנלמדו מקראי חלוקין, דעי' לקמן (טז). דנבעלה לפסול לה הוא מקרא דכי תהיה לאיש זר, והא דחלל פוסל בביאתו הוא משום דאיתקיש זרעו של כה"ג לו, מה הוא פוסל בביאתו כשבא על האלמנה, אף זרעו נמי פוסל אשה מן התרומה ומן הכהונה, ועיי"ש בכל הסוגיא.

והנה ע"ע בדברי תוס' הרא"ש לעיל (טז:), ד"ה קסבר עבד ועכו"ם בא"ד, שכתב דכיון דאין ביאת עכו"ם בישראל אלא איסור דרבנן, דהא אמרינן דב"ד של שם גזרו עליהם, אין ממזר ממנו מדאורייתא אלא מדרבנן. והוסיף וז"ל וזה אין תימה היכי פסלה ביאת היתר לכהונה, דאשכחן אפילו פנוי הבא על הפנויה לר' אלעזר וחלל שפוסל כהנת לוייה וישראלית, עיי"ש. הרי שכתב דפסול זונה אינו תלוי במעשה איסור, והוא כעין דברי הרמב"ם הנ"ל, ועצם דבריו הם להדיא כדברינו, דלא בעינן ביאת איסור לאוסרה משום זונה. אבל מש"כ להביא ראיה משיטת ר"א דאפי' בפנוי הבא על הפנויה נעשית זונה אף דביאת היתר הוא צ"ע, דהא עי' לקמן (סא:), דס"ל לרבנן דר"א דאין זונה אלא גיורת ומשוחררת ושנבעלה בעילת זנות (פי' רש"י - לפסול לה), וקיי"ל כדברי חכמים. ולכא' נראה לפרש פלוגתתן, דחכמים ס"ל דזונה היא שנבעלה ביאת איסור לאדם פסול, וכדברינו לעיל, דהיינו למי שנחשב לאדם פסול ע"י איסור, ולכן בענין מי שאסור עליה אבל בפנוי הבא על הפנויה לא נעשית זונה. ור"א ס"ל דאף דליכא ביאת איסור ואינו אדם פסול, מ"מ כיון שנבעלה ביאה שאינו ביאת אישות הויה זונה. וזה גופא פלוגתתן, דלפי ר"א לא בעינן גברא הפסול ולפי חכמים אין זונה אלא בביאת אדם האסור לה. וא"כ צ"ע מה היא כוונת תוס' הרא"ש להביא ראיה משיטת ר"א לשיטת חכמים בביאת עכו"ם, דהא לפי החכמים בעינן איסור, משא"כ לפי ר"א דכל שאינו ביאת

אישות פוסלתה. אלא נראה דצ"ל בביאור דברי תוס' הרא"ש, דס"ל בדברי ר"א דהא דפנוי הבא על הפנויה נעשית זונה אינו משום המעשה ביאת זנות דאינו ביאת אישות, דא"כ אין להביא ראייה לשיטת רבנן, אלא משום דכיון דביאתן ביאת זנות נחשב לגברא הפסול, דלפי ר"א אין הפסול גברא תלוי דוקא במעשה איסור או פסול יחוס, אלא אפי' מי שביאתו ביאת זנות הוי גברא הפסול. והוכיח מזה דלפוסלה לכהונה לא בעינן ביאת איסור אלא פסול גברא, אך דלפי רבנן דר"א פסול גברא היינו ע"י פסול יחוס ואיסור דוקא.³

והנה איתא לקמן (נו.), גופא בעא מיניה רבי יוחנן מרבי אושעיא פצוע דכא כהן שנשא בת גרים מהו שיאכילנה בתרומה וכו' ואי לר' יוסי וכו' אי לאו בקדושתיה קאי אכלה דהא אמר קהל גרים לא איקרי קהל ע"כ, דכיון דלא איקרי קהל לא נפסלה האי בת גרים בביאת פצו"ד ואוכלת בתרומה. ועי' בקהלת יעקב סי' לט, שהביא כיסוד דברינו הנ"ל לגבי פסול נבעלה לפסול לה, והק' ליה עפ"ז דכיון דהאי פצו"ד גברא הפסול, יש לפוסלה אף דאינו ביאת איסור בבת גרים, כמו שהוא פוסל שאר ישראליות. ועיי"ש שהוא תי' דתרתיה בעינן, חדא דהוא גברא הפסול ותו דהוא ביאת איסור. אבל עדיין קשה לפי דבריו אמאי ביאת עכו"ם פוסלת אשה לכהונה, דהא לא אסרה התורה אלא דרך חתנות, כדפסק הרמב"ם פ"ב מאיסורי ביאה ה"א עיי"ש, דבבאית עכו"ם אין איסור מן התורה, ואעפ"כ פסולה לכהונה.⁴ ולכן יותר נראה לתרץ בע"א, דנראה דאיכא ב' מיני פסולין בגברא הפסול דאיש זר, א' דמי שהוא פסול בעצם פוסלה, והיינו כמו עכו"ם עבד וחלל דהוה פסולי יחוס, ואף דאינו אסור לא לה ולא לאחרים, פסול בעצמו מיהא הוי ופוסלה. וב' מי שאסור עליה כמו עריות וחייבי לאוין וכדו', דמחמת

³ ע"ע דברי הרה"מ בפ"א מאישות ה"ד שהביא ראייה לדברי הרמב"ם דאיכא איסור תורה בפנוי הבא על הפנויה משום קדשה משיטת ר"א דנעשית זונה, וע"כ איכא איסורא. והוא היפך דברי התוס' הרא"ש הנ"ל.

⁴ ולפי דבריו צ"ל דהא דביאת עכו"ם פוסלה אף דליכא איסור, הוא מקרא דאלמנות וגרושין, ואה"נ אינו בכלל איש זר, עיי"ש בדבריו (ואין לוקין עליה אם נבעלה לעכו"ם לפי דעה א' בתוס' לעיל (מד:): עיי"ש). אבל ק' על דבריו דהא לפי ר"ע קרא דאלמנות וגרושין בעינן לדרשה אחרינא, ועכו"ם ועבד גמרינן מקרא דאיש זר, ולדעתו אמאי עכו"ם הוי בכלל איש זר הא אין בו איסור כלל.

איסורו נחשב לגברא הפסול, אף דלית ביה פסול יחוס ואינו פסול בעצם, אלא דהוי גברא הפסול לה. ואף בדין זה הב' לא נפסלה מחמת המעשה איסור, אלא מחמת הפסול גברא כמש"נ, אבל דין הפסול של הגברא הוא נובע משום איסורו. ועל פי זה יש לפרש דהא דפצ"ד בבת גרים לא עושה זונה, משום דלגבה לא נחשב לגברא הפסול בכלל, דדין פסול דפצ"ד הוא מחמת איסורו ולא פסול עצמו כגון עכו"ם ועבד. ולכן בפצ"ד היכא דליכא איסור לגבה, לא חשיב לגבה פסול גברא, ולא נפסלה דלא נחשב לאיש זר לה, משא"כ בביאת עכו"ם פסלתה אף בלא איסור, דלעולם הוא זר בעצם, כיון דהוי פסול יחוס.